

Základy kartografie a topografie

Mgr. Darina MÍSAŘOVÁ, Ph.D.

Sylabus přednášky 9: POPIS A PÍSMO NA MAPÁCH

Sylabus slouží jako přehled základních pojmů zmiňovaných na přednášce. Není dostačující pro úspěšné zvládnutí zkoušky. Sylabus je nezbytné doplnit informacemi z přednášky.

- Na mapě lze uvést jenom tolik názvů, kolik je únosné z hlediska čitelnosti (náplně / grafické zátěže) mapy.
- Popisná složka mapy musí být autentická a jazykově správná.
- Používá se standardizované názvosloví.
- Popisná složka
- Bez popisu by byla mapa „němá“, „slepá“

Popis:

- Geografické názvosloví
- Vysvětlivky
- Mimorámové údaje
- Samostatná textová část

Písmo na mapě

- Podíl písma na grafickém zaplnění mapy
- Topografické mapy středních měřítek – cca 5 %
- Přehledné mapy malých měřítek – cca 10 % případně více u map s bohatším obsahem
- Mezní hodnota grafického zaplnění mapy – 30 %, při překročení této hodnoty se snižuje čitelnost mapy
- Informační i estetická hodnota

GEOGRAFICKÉ NÁZVOSLOVÍ

choronyma - větší obydlené části (přírodní x administrativní)

oikonyma (místní názvy) – sídla, ulice, budovy (mají vztah k obývání)

anoikonyma (pomístní názvy)

Hydronyma

Oronyma

Hodonyma

speleonyma

pozemková jména

názvy jednotlivých objektů

GEOGRAFICKÉ NÁZVOSLOVÍ (geografická jména)

Endonyma (standardizovaná jména)

Domácí jména

- názvy z vlastního státního území uváděná v úředním jazyce
- používají se ve standardizované podobě
- tvoří názvoslovný lexikon (názvoslovná komise ČUZK)

Cizí jména

- snaha, aby každý geografický objekt měl jediný úřední název v řeči příslušného státu, na jehož území se vyskytuje
- má-li stát více úředních jazyků, použije se název sídla v jazyce mezinárodně nejznámějším (řeka protékající více státy může mít řadu označení)

VYTVÁŘENÍ CIZÍCH JMEN

pravidla vycházející ze vztahu českých endonym a exonym

Transpozice

názvy v oficiální podobě v jazyce se všemi specifickými písmeny (polština, švédština, němčina, dánština ...)

Transliterace

převod hlásek do latinky podle převodních tabulek (azbuka, řečtina, hebrejština, arabština ...)

Transkripce

fonetický převod ideografického písma (čínština, japonština ...)

Geografická jména

Exonyma (vžitá jména)

- vzniká **v jazyku země**, ve které se pojmenováváný objekt nenachází (podle rezoluce č. 11 přijaté na 6. konferenci OSN o standardizaci)
- dříve zkomolením,
- dnes přizpůsobením cizích názvů výslovnosti příslušnému jazyku nebo překladem cizích názvů
- každá členská země OSN je povinna vydat **seznam svých exonym** nacházejících se mimo své státní území
- cizojazyčná exonyma se mohou používat jedině pokud jsou **schválena** příslušnou zemí
- podle rezolucí OSN se doporučuje **nevytvářet nová exonyma**, ale **preferovat používání oficiálních endonym** (všechny jazyky si jsou rovnocenné, neplatí nadřazenost světových jazyků)

Pravidla používání překladů domácích jmen v cizojazyčných mapách a textech

- **přednost má vždy endonymum**, a to v mapě i v textu
- pokud existuje exonymum, pak se v místě, kde se poprvé objevuje jméno objektu, uvede **nejprve endonymum** a v závorce exonymum – *Praha (Prague)* – teprve pak je možné dále používat jen exonymum – *Prague*
- pokud z textu jasně nevyplývá, o jaký druh geografického objektu se jedná (město, řeka, vrchol aj.), potom se toto u jeho překladu uvádí **před jeho jméno** – *hills Brdy, lake Černé jezero*
- nutné především u jmen společných pro více objektů – *river Bílina, city Bílina*
- je **nepřípustné překládání** dvouslovných jmen, jejichž součástí je i druhové označení
- *Polabská nížina*:
- špatně *Polabská lowland*, dobře *lowland Polabská nížina*

PÍSMO

- **Velikost** (1 typografický bod = 0,376065 mm)
- **Sklon** - stojatá, *kurzíva*
- **Barva** – černé, modré, červené, zelené (písma, pozadí, stínu)
- **Řez** - úzká, obyčejná, **široká**
- **Tloušťka** – hubená, **půltučná, tučná**
- **Forma** - plná, dutá, ~~plastická~~
- **Litera** - VERZÁLKY, minusky, **KAPITÁLKY**
- **ROD PÍSMO**
 - **ANKTIKVA**
nápadné rozdíly hlavních a vlasových čar
vlasové ostré patky
kolmý stín u kulatých písmen
 - **MEDIEVAL**
malé rozdíly hlavních a vlasových čar
oblé patky
šikmé stínování
 - **EGYPTIEK**
šířka čar stejná
bez stínování
ostré patky
 - **GROTESK**
šířka čar stejná
bez stínování
bez patek

Pravidla pro provádění popisu

- **nepoužívat dekorativní rody** písma
- **tučné a šikmé písmo používat střídmě**
- šikmé písmo pro hydronyma
- používat **maximálně dva rody** písma
- jednoduchá mapa má jen jeden rod písma

- stejným rodem titul, podtitul, legenda, tiráž, měřítko
- při použití dvou rodů písma se aplikují dva jasně odlišitelné rody
- **minimální velikost písma** je ovlivněna mnoha faktory (uživatel, barevnost, povrch ...)
- doporučuje se minimální velikost 7 bodů, někdy dokonce 3,2 bodů
- **velikost popisu odpovídá významu** popisovaného objektu
- rozdíl mezi velikostmi popisu minimálně 2 body

Umístování popisu

- popisuje se **zásadně vodorovně**
- výjimka: popis podél zeměpisné sítě (podél rovnoběžek u kuželových zobrazení)
- výjimka: popis podél liniiových a plošných objektů (jejich os)
- umísťovat tak, aby bylo jasné, **ke kterému objektu popis patří**
- umísťovat nejprve velké popisy, pak střední a nakonec nejmenší
- **nepřekrývat** grafické objekty popisem

Popis bodových znaků

- nepřekrývat znaky
- žádný jiný znak by se neměl vyskytovat mezi popisovaným znakem a jeho popisem
- bodové znaky, které vyjadřují **jevy na pevnině** by měly být přednostně **popsány na pevnině**
- popis objektů na břehové čáře se umísťuje buď celý na pevninu (přednostně) nebo celý mimo pevninu; nikdy **nepřekrývá břehovou čáru**

Popis liniiových znaků

- popis se umísťuje **co nejbliže** k liniiovým znakům, ale **nedotýká se** jich (ani písmeny *j, p, q, y* a *g*)
- popis se umísťuje přednostně **nad liniiový znak**, výjimečně (pokud to nejde), pak pod něj
- pokud je liniiový znak **hraniční** popisuje se **z obou stran**
- pokud má linie složitý průběh, popisuje se **podél obecného trendu**

Popis plošných znaků

- pokud se popisuje plošně rozsáhlý areál, umísťuje se **celý popis do areálu**
- popis **nesmí křížit** areál nebo z něj „**vyčnívat**“
- mezi popisem a okrajem areálu musí být alespoň 1,5 meziznakových mezer
- směr popisu sleduje obecný trend osy areálu